نووسینی د. زاهیر سوران .
10 ی ئەیلولی 2004

زەردوویی جۆری دیلتا
(Hepatitis Delta)

ڤایرۆسی دیلتا

یەکەمجار لەساڵی1977 دا (ریزێتۆ) ی ئیتالیایی باسی ئەم ڤایرۆسەی کردوە و پاشان ڤایرۆسەکە لە جیهاندا ناسراوە .
ڤایرۆسی دیلتا زۆر گچکەیە و لە تاکە ئەنتیجینێکی پرۆتینی HDAg کەلە دەرەوە بە توێکلێکی HBsAg ی دەورەدراوە و دەکەوێتە Genome ی ڤایرۆسەکەوە و ئەمیش لە RNA ی هێڵدار دروست بوە . تیرەی ڤایرۆسەکە لە نێوان 35- 37 نانۆمیتردایە و کارەکانی خۆی چالاکانە ئەنجام دەدات . ڤایرۆسەکە پێویستی بە ڤایرۆسی B هەیە (واتە ڤایرۆسەکە تووشی ئەو کەسانە دەبێت کە هەڵگری ڤایرۆسی جۆری B ن لە بەر ئەوە زۆر جیاوازە لە ڤایرۆەکانی دی) .
ئەوەی راستی بێت لە قۆناخەکانی پێش سوڕدا ڤایرۆسەکە لە نێو خوێندا دەجولێت ، وەڵی زەرداوی خوێنی نەخۆش ڤایرۆسەکە دەگوێزێتەوە و بۆ یەکێکی دی . بەم شێوەیە ڤایرۆسەکە لە نێو جگەردا دەمێنێتەوە و دەبێتە هۆی زام کە چاکبوونەوەی زۆر گرانە . ڤایرۆسەکە دەبێتە هۆی سۆی کوتوپڕ و درێژخایەنیش . ئەگەر لە خوێندا دژەتەنی دژ بە ڤایرۆسی دێلتامان دەستنیشان کرد ئەوا دەزانین کە مرۆڤ تووشی ڤایرۆسەکە بووە .
ڕێژەوی بلاوی نەخۆشییەکە ڤایرۆسەکە لەجیهاندا بلاوە بە تایبەتی لە ئیتالیا و ناوچەکانی دەریای سپی ناوین و باکوری ئەفەریقا و رۆژهەلاتی ئەورپاو ئەمەریکای باشوردا . بەتەنیا لە باشوری ئیتالیادا ڕێژەی زەردوویی دێلتا لە نێوان 8- 20٪ دایە هەروەها ڤایرۆسەکە لە ئەوروپا و ولاتانی سکەندیناڤیادا بە ڕێژەی 2٪ دا هەیە و زیاتر لە نێوان پەنگ کێشەکاندا (ئەوانەی کۆکاین و پێکهاتوەکانیان بە دەرزی لەخۆ دەدەن) بلاوە.

ڕێگاکانی گواستنەوە

هەروەکو ڕێگاکانی گواستنەوەی جۆری B ی وایە . خوێن وپێکهاتوەکانی خوێن ڕۆڵی سەرەکی دەبینن لە گواستنەوەیدا .
جاری واش هەبووە کە لە نێوخێزانێکدا نەخۆشێك ئەوانی دی تووش کردوە . هەروەها دایك دەتوانێت پێش لە دایکبوون کۆرپەلەی خۆی تووش بکات (واتە کاتێك کۆرپەلە لەنێو زامالدایە) .

نیشانەکان

ماوەی کرکەوتنی ڤایرۆسەکە لە نێو 3-6 هەفتەدایە . لە وانەشە هەندێك جار نەتوانین تێکەلبوونی سۆیەکی ڤایۆسی D لە زەردوورییەکی تێکەڵ بەهەردوو ڤایرۆسی HBV+HDV جودابکەینەوە .
نیشانەکان لەسەر تێکەل بوون (لەگەڵ ڤایرۆسی B) دا یان پیس بوونی سۆکە وقۆناغی سۆکە بەندە . بەگشتی زۆر بەنارەحەت دەست نیشان دەکرێت . وا دەرکەوتووە لە ئەوروپادا 39٪ ی ئەو کەسانەی کە ڤایرۆسی دێلتایان لەخوێندا دەست نیشانکراوە هاوکات تووشی زەردووی B جۆری هەڵچوو بوون . لە ڕادە بەدەر زێد بوونی بیلیرۆبین و ئەنزیمەکانی جگەر ئەوە پیشان دەدات کەنەخۆش تووشی هەردوو ڤایرۆسی B و D بوویێت .
تێبینی: گەر ئەنزیمەکانی جگەرو بیلیروبین 2 ئەوەندە بەرزببنەوە ئەوا پێویستە پزیشك گومان لەسۆیەکی دوو ڤایرۆسی بکرێت . سۆ بەم دوو ڤایرۆسە دەبێتە هۆی دروستبوونی زەردوورییەکی زۆر توندبە نێوی زەردوورییە هەڵچوەکان . زۆر جاران ئەم جۆرە زەردوورییە بە دوو قۆناخەدا تێدەپەرێت و دەبێتە هۆی دوو ئەوەندە زێدبوونی ئەنزیمەکانی جگەر . ماوەی کرکەوتنی ڤایرۆسی دێلتا دیاری کراوە چونکە ڤایرۆسی B لەگەڵ میزدا دەکرێتە دەرەوە هەرکاتێك سۆ بە ڤایرۆسی دێلتا بەرەو پیس بوون بڕوات ئەوا مەترسی سۆی ڤایرۆسیB پەیدادەبێت . لەوانەشە هەلگرێکی ڤایرۆسی B کەتووشی دێلتا ببێت چاك ببێتەوە بەلام ڤایرۆسی B هەر بەردەوام دەبێت یان دەکرێتە دەرەوە یان نەخۆش دەمرێت .

درمی ڤایرۆسەکە

لەسەرەتای سۆکەدا خوێنی نەخۆش زۆر ڤایرۆسی تێادایە و هەمیشە خوێنەکەیان ڤایرۆسەکەی تێدا دەمێنێتەوە .

ڕێڕەوی نەخۆشیەکە

نزیکەی 2–20٪ ی تووشبووان بەم جۆرە زەردووییە دەمرن . پاش تریش 60–70٪ ی تووشبووانی ئەم جۆرە زەردوویيە تووشی ڕزینی جگەردەبن.

دەستنیشانکردن

دەستنیشانکردنی ئەنتیجینی anti-HD,HDAg IgM لەپلازمای خوێندا و لەسەرەتای سۆکەدا نیشانەی سۆیەکی کوتوپڕە بەلاّم دەستنیشانکردنی IgM anti-HD نیشانەی سۆیەکی درێژخایەنە . لەکاتی پەیدا بوونی زەردوویی دێلتای درێژخایەندا دژە تەنی سۆیەکی ڤایرۆسی B واتە (HBsAg) پۆزە تیڤ دەبێت . هەروەها دەتوانین دژە تەنی دژی ڤایرۆسی دێلتا واتە (antiHD) لەپلازمای خوێنی نەخۆشدا دەستنیشان بکەین . بۆ دڵنیابوون لەسۆی دێلتا پێویستە دژە تەنی HDV یان RNA لە پلازمای خوێنی نەخۆشدا هەبێت .

چارەسەرکردن

بەگشتی دەرمانی ئەلفا ئینتێرفیرۆن باشترین ئەنجامی داوە بەدەستەوە وپێویستە هەفتەی 3 ژەم بۆ ماوەی 3–6 مانگان بدرێت بە نەخۆش .

بۆ سەرچاوەکان سەیری زەردوویی جۆری G بکە .